

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“... การศึกษาเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญยิ่งของมนุษย์ คนเราเมื่อเกิดมาก็ได้รับการสั่งสอนจากบิดามารดาอันเป็นความรู้เบื้องต้น เมื่อเจริญเติบโตขึ้นก็เป็นหน้าที่ของครูและอาจารย์สั่งสอนให้ได้รับวิชาความรู้สูงและอบรมจิตใจให้ถึงพร้อมด้วยคุณธรรมเพื่อจะได้เป็นพลเมืองดีของชาติสืบต่อไป งานครูจึงเป็นงานที่สำคัญยิ่ง ขอให้ตั้งมั่นอยู่ในหลักศีลธรรม และพยายามถ่ายทอดวิชาความรู้แก่เด็กให้ดีที่สุดที่จะทำได้...”

(พระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2505)

การพัฒนาประเทศต้องอาศัยพื้นฐานจากการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งทรัพยากรมนุษย์เป็นหัวใจของการพัฒนาทั้งปวง ในระบบการศึกษาของไทยนั้นครูมีบทบาทสำคัญยิ่งในฐานะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ อบรมสั่งสอนเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติให้เป็นผู้ที่มีความรู้และมีความประพฤติดี ครูถูกยกย่องว่าเป็นปูชนียบุคคล เป็นแม่พิมพ์ของชาติ และถูกคาดหวังจากสังคมว่าครูจะต้องสอนดีและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ โดยลักษณะของครูดีตามคำสอนในพระพุทธศาสนานั้นมีหลักธรรมอยู่ 7 ประการ คือ

1. ปิโย คือ มีความน่ารัก ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดมีความสบายใจ และอยากปรึกษาได้ตาม
2. ครู คือ มีความน่าเคารพ ประพฤติตนสมควรแก่ฐานะ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย
3. ภาวนีโย คือ มีความน่ายกย่อง มีความรู้และภูมิปัญญาแท้จริงและน่าเอาอย่าง
4. วัตตา คือ รู้ว่าเมื่อไรควรจะทำอะไร คอยแนะนำและตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี
5. วจนักขโม คือ มีความอดทนต่อถ้อยคำ พร้อมทั้งจะรับฟังคำปรึกษา คำเสนอแนะ หรือคำ

วิพากษ์วิจารณ์ อดทนฟังได้ ไม่ฉุนเฉียว

6. คัมภีร์ญจะ กถัง กัตตา คือ มีความสามารถในการอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจ
7. โน จัญฐานะ นิโยชเย คือ ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อม

(พระธรรมปิฎก, 2538)

เมื่อครูถูกคาดหวังจากสังคมว่าต้องเป็นแบบอย่างที่ดีและต้องให้ความรู้แก่เยาวชน ดังนั้นครูสภาซึ่งเป็นสภาในกระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพครูจึงได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูขึ้นเมื่อปี 2533 ประกอบด้วยเกณฑ์ 4 ด้านคือ รอบรู้ สอนดี มีคุณธรรม จรรยาบรรณ มุ่งมั่นพัฒนา แต่เกณฑ์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นนามธรรมทำให้ยากต่อการนำไปปฏิบัติ ดังนั้นในปี 2537 ครูสภาจึงได้พัฒนาเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูจาก 4 ด้านเป็นเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู 11 ข้อ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู (ก.ค.) ได้นำเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูเป็นเกณฑ์ในการประเมินผลการปฏิบัติงานของครู และถือเป็นเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของกระทรวงศึกษาธิการ (ครูสภา, 2537) ข้าราชการครูจะถูกประเมินผลการปฏิบัติงานโดยผู้บังคับบัญชา ซึ่งจุดมุ่งหมายของการประเมินก็เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับจุดดีหรือข้อบกพร่องในด้านต่างๆ เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุง พัฒนาระบบการเรียนการสอนซึ่งถือว่าเป็นงานหลักของการปฏิบัติหน้าที่ของครู และในปัจจุบันนี้ได้มีการเผยแพร่เกี่ยวกับเรื่องแฟ้มสะสมงานการสอน (Teaching Portfolio) ซึ่งเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการพัฒนาการสอน โดยครูจะรวบรวมผลงานการสอนมาสะสมไว้เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาถึงคุณภาพการสอนที่ผ่านมาและเพื่อให้ผู้บังคับบัญชาได้ประเมินผลการปฏิบัติงานสอนของตน

การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานเป็นการประเมินความสำเร็จอย่างหนึ่งที่หน่วยงานทุกหน่วยงานต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติงานเพราะผลที่ได้จากการประเมินทำให้ทราบว่างานในหน้าที่ที่รับผิดชอบนั้นมีจุดดีหรือมีข้อบกพร่องในด้านใดบ้าง และควรได้รับการแก้ไข หรือส่งเสริมอย่างไรต่อไป และข้าราชการครูก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติงานในหน้าที่ของครู เพื่อให้ได้ครูที่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมแก่การเป็นผู้สอนและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและเป็นการพัฒนาครูในด้านที่ครูยังมีปัญหา เมื่อทราบปัญหาของครูแล้วตัวครูเอง หรือผู้บังคับบัญชาจะได้หาทางแก้ไขเพื่อให้งานด้านการเรียนการสอนนั้นประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่โรงเรียนหรือหลักสูตรได้ตั้งไว้ ในปัจจุบันนี้การประเมินผลการปฏิบัติงานของครูนอกจากจะประเมินเพื่อพัฒนาศักยภาพของครูแล้ว ยังมีการประเมินเพื่อที่จะให้เลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้น การพิจารณาความดีความชอบประจำปี หรือการประเมินเพื่อคัดเลือกครูดีเด่นทั้งในระดับกลุ่มโรงเรียน ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ

ในการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูนั้นมีหลายวิธีที่จะทำให้ได้ข้อมูลมาใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงานของครู เช่น รายงานสั้น ๆ (Anecdotal record) ซึ่งเป็นรายงานสรุปเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของครู

แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เป็นเครื่องมือที่ผู้ประเมินจะทำเครื่องหมายลงในช่องว่างที่ตรงกับคุณลักษณะของผู้ถูกประเมิน

การสัมภาษณ์ (Interview) คือการใช้คำถามเพื่อให้ได้คำตอบเกี่ยวกับทัศนคติ ความสนใจ ความรู้ ปฏิภาณไหวพริบ ข้อคิดเห็นและการปฏิบัติงานในหน้าที่ของครู ซึ่งอาจใช้การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ ตัวต่อตัว หรือสัมภาษณ์กลุ่มย่อย ประเภทของการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็นแบบมีโครงสร้าง กึ่งโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง

บันทึกเรื่องราว (Log or diary) อาจเขียนขึ้นโดยครู ผู้ประเมิน ศึกษานิเทศก์ หรือผู้บริหาร ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการตัดสินใจ การวางแผนงาน การจัดกิจกรรมต่างๆ ผลสำเร็จที่ได้จากการปฏิบัติงาน และผลสะท้อนกลับ เป็นต้น

การสังเกต (Observation) เป็นการเก็บรวบรวมหลักฐานโดยการติดตามดูการปฏิบัติงานของครู ซึ่งอาจจะเป็นภายในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน เช่น การประชุมคณะครู การประชุมระหว่างครูและผู้ปกครอง หรือจากเทปบันทึกภาพการสอนของครู ซึ่งการบันทึกการสังเกตอาจใช้แบบมาตรฐาน ประเมินค่า การนับความถี่ หรือแบบตรวจสอบรายการ ก็ได้

การทดสอบ (paper and pencil test) เป็นชุดของข้อสอบ ข้อคำถามหรือปัญหาต่างๆ ที่นำไปให้ครูได้แสดงคำตอบออกมาโดยให้ครูเขียนตอบหรือเป็นแบบเลือกตอบก็ได้

แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) เป็นการเก็บรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของครู เช่น รายงานผลการเรียนของนักเรียน ผลการประเมินจากผู้ร่วมงาน ตัวอย่างงานของนักเรียน แผนการสอน บันทึกการสอนซ่อมเสริม เป็นต้น และผลงานต่างๆ ที่ครูเป็นผู้ผลิตขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนการสอน เช่น สื่อที่ครูผลิตขึ้น ผลการวิจัยการสอน แบบทดสอบที่ครูเป็นผู้สร้าง การประเมินตนเอง

แบบสอบถาม (Questionnaire) ใช้รวบรวมข้อมูลจากครู ซึ่งอาจเป็นเรื่องเกี่ยวกับพื้นฐานการศึกษา จุดมุ่งหมายและจุดประสงค์ของการสอน การวางแผนการสอน ทัศนคติและข้อคิดเห็นของครูผู้สอน ซึ่งสามารถรวบรวมข้อมูลได้จากนักเรียน ผู้ร่วมงานของครู ผู้ปกครองนักเรียนหรือบุคคลอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของครู

แบบวัดมาตรฐานค่า (Rating scale) เป็นเครื่องมือที่มีการให้ระดับคะแนนหรือคุณภาพของการปฏิบัติงาน อาจจะใช้มาตรฐานค่าแบบเป็นจำนวน เช่น 1 2 3 4 5 หรือใช้มาตรฐานค่าแบบบรรยายคุณภาพ เช่น ดีมาก ดี ปานกลาง พอใช้ ต้องปรับปรุง ซึ่งวิธีการสร้างมาตรฐานค่าและการกำหนดระดับคะแนนหรือคุณภาพนั้นขึ้นอยู่กับผู้สร้างเครื่องมือว่าจะเลือกใช้แบบใด และให้มีจำนวนระดับคะแนนกี่ค่า

ประเมินจากนักเรียน (Student learning outcomes) เป็นการประเมินคุณภาพของการปฏิบัติงานของครูจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะ ทักษะคิดและอื่นๆ ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอนโดยครู ซึ่งอาจประเมินจากรายงานคะแนนจากแบบสอบที่เป็นมาตรฐานหรือแฟ้มสะสมงานของนักเรียน

วิดีโอเทป (Videotape) ประเมินโดยดูจากเทปที่บันทึกการสอนของครู ซึ่งอาจจะใช้เครื่องมือแบบอื่นๆ มาร่วมด้วยก็ได้

ตัวอย่างงาน (Work sample) ประเมินจากผลงานของนักเรียน เช่น การตรวจให้คะแนนและการให้ผลป้อนกลับแก่นักเรียนหรือการเขียนรายงานผลการเรียนของนักเรียนเพื่อส่งให้ผู้ปกครอง

หากต้องการข้อมูลเพื่อใช้ประเมินการปฏิบัติงานของครูผู้สอน วิธีที่เหมาะสมคือใช้แบบสอบถามและแฟ้มสะสมงาน (Wheeler, 1994) แต่การประเมินผลงานของครูโดยใช้แบบสอบถามอาจไม่เห็นผลงานที่แท้จริงระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ที่ครูนั้นได้ปฏิบัติอยู่ หากประเมินจากแฟ้มสะสมงานของครู จะทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม สามารถให้ข้อมูลระหว่างการปฏิบัติงานของครูมิใช่ประเมินที่ผลสรุปขั้นสุดท้ายเท่านั้นแต่สามารถได้ข้อมูลของการปฏิบัติงานตั้งแต่ต้นจนจบซึ่งให้ข้อมูลเพื่อนำมาประเมินการปฏิบัติงานได้ดีกว่า

จากประเด็นเกี่ยวกับการประเมินผลการปฏิบัติงานในหน้าที่ของครูนั้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องแฟ้มสะสมงานการสอน (Teaching Portfolio) ซึ่งเป็นที่รวบรวมหรือสะสมเอกสารผลงานที่เกี่ยวกับการสอนของครูว่าครูที่สอนดีหรือครูที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพนั้นครูจะต้องมีการวางแผน ดำเนินการ และประเมินผลการสอนอย่างไร ภายในแฟ้มสะสมงานการสอนควรมีผลงานหรือเอกสารอะไรบ้างที่แสดงถึงว่าครูนั้นได้จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และถ้าผู้ประเมินจะประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการสอนของครู ควรจะประเมินจากหลักฐานและเอกสารอะไร และจะมีเกณฑ์ในการประเมินอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและประมวลผลงานที่แสดงถึงการสอนที่ดีของครูประถมศึกษา โดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
2. เพื่อสร้างแบบประเมินและเกณฑ์การประเมินแฟ้มสะสมงานการสอนของครูประถมศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ การประมวลผลงานการสอนที่แสดงถึงประสิทธิภาพการสอนเพื่อนำมารวบรวมไว้ในแฟ้มสะสมงานการสอนและพัฒนาเกณฑ์การประเมินผลงานภายในแฟ้มสะสมงานการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นการวิจัยแบบกรณีศึกษาโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากผู้บริหารและครูที่สอนดีในระดับประถมศึกษา ซึ่งจะเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมกับผู้วิจัยในการประมวลผลงานและพัฒนาเกณฑ์การประเมินผลงานในแฟ้มสะสมงานการสอน โดยครูมีการจัดทำแฟ้มสะสมงานการสอนควบคู่ไปด้วย จากนั้นนำผลงานและเกณฑ์การประเมินที่ได้มาวิเคราะห์คุณภาพด้านความตรงของเกณฑ์การประเมินผลงานโดยพิจารณาจากการตัดสินของผู้ทรงคุณวุฒิ และนำเกณฑ์การประเมินไปประเมินผลงานในแฟ้มสะสมงานการสอนเพื่อหาความเที่ยงของแบบประเมินแฟ้มสะสมงานการสอน

นิยามคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ครู หมายถึง ครู อาจารย์ ที่ทำหน้าที่สอนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

แฟ้มสะสมงานการสอน หมายถึง ที่เก็บรวบรวมผลงาน เอกสารที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในการสอนของครู แต่ไม่รวมถึงผลงาน เอกสาร เกี่ยวกับงานสนับสนุนการสอนที่ได้รับมอบหมายจากโรงเรียน

แบบประเมินแฟ้มสะสมงานการสอน หมายถึง แบบรายการการประเมิน และเกณฑ์การประเมินผลงานในแฟ้มสะสมงานการสอนของครูโรงเรียนวัดหนองหมู ซึ่งสร้างจากกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

คณะผู้พัฒนาเกณฑ์การประเมิน หมายถึง ผู้วิจัย ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 (กลุ่มตัวอย่าง) ของโรงเรียนวัดหนองหญ่ ที่มีส่วนร่วมดำเนินการประมวลผลงานการสอนเพื่อนำมาสะสมไว้ในแฟ้มสะสมงานการสอนและพัฒนาเกณฑ์การประเมินผลงานในแฟ้มสะสมงานการสอน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับเอกสาร หรือผลงานที่แสดงถึงผลการสอนที่ดีของครู ได้แบบประเมินและเกณฑ์การประเมินแฟ้มสะสมงานการสอนที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนวัดหนองหญ่ในการใช้ประเมินผลการปฏิบัติงานการสอนและเป็นแนวทางในการพัฒนาแฟ้มสะสมงานการสอน (Teaching Portfolio) สำหรับผู้บริหาร,โรงเรียนและครูในสังกัดสำนักงานการศึกษาแห่งชาติต่อไป